

”Udfordringen i al opdragelse ligger i det område, hvor børnene vil mere end de voksne synes de skal og de voksne vil bestemme mere end børnene synes de skal! Spørgsmålet er, hvordan de voksne møder barnet i den situation!”
(citater: oprindelse ukendt)

Uanset hvilke planer:

Fremtidens pædagogik må bygge på et nærhedsprincip

Vi har i daginstitutionerne en diskussion om de grundlæggende eksistentielle spørgsmål til gode. Hvordan skal vi omsætte dannelsesidealet i praksis?

Af Hans Ehrenreich, pædagogisk konsulent

I en tid med begreber som læreplaner i børnehaven og strukturændringer i den offentlige sektor er det relevant at koncentrere den pædagogiske diskussion om, hvordan børn (læs mennesker) lærer og hvilke dannelsesideal der skal være det fremherskende i de danske daginstitutioner.

Serviceovens § 8 er 'the point of no return' i forhold til den måde vi hidtil har tænkt daginstitutioner på. Institutionerne er ikke mere et supplement til hjemmets opdragelse, men en aktiv deltager i barnets opdragelse og dannelsesproces.

Vi må ikke svigte vores fag ved at undlade en diskussion om, hvordan vi fremover kan løse de pædagogiske udfordringer, der er en naturlig følge af at samfundet - via lovgivning - anerkender institutionsmedarbejderes aktive medvirken i barnets dannelsesproces.

I denne artikel skelner jeg mellem 'læreplan' og 'læseplan'. Derudover giver jeg et bud på begrebet dannelse.

Jeg tror at udtrykket 'læreplaner' i daginstitutioner giver mange associationer til folkeskolens læseplaner. Jeg kan ikke forestille mig en uddannelse, som systemet er i dag, uden undervisningsplaner og læseplaner. Hvordan skulle elever og studerende ellers vide hvad de bliver eksamineret i?

Men i børnehaven skal der ikke eksamineres! Derfor er jeg ked af den forveksling der kan finde sted i forhold til skolens tradition. Jeg ville langt hellere have benyttet udtrykket pædagogisk mål- og rammeplan. En mål- og rammeplan, som fastslår de voksnes individuelle ansvar for at børnene i institutionen oplever sig set, hørt og anerkendt.

Det hjælper ikke at en institution har et mål, der fokuserer på at opbygge venskaber, når de voksne, i krisituationer, skiller børnene ad i stedet for at lære dem at håndtere konflikten. Børn har deres egne regler, oplevelsesformer samt perspektiv for tid, rum og relation. De bruger al deres energi på at undersøge om deres eget perspektiv duer og - inspireret af omgivelserne - på at tilegne sig nye 'udsigtspunkter' til tilværelsen. Børnene undersøger hvordan voksne omkring dem reagerer på deres initiativer og deres reaktion på de voksnes initiativer i forhold til barnet selv.

Samspillet mellem de voksne omkring barnet og barnet selv er en af de vigtigste faktorer for børns udvikling. Børn har krav på at voksne tager dem alvorligt; at de føler sig set og hørt. Hvem ønsker sig for resten ikke det? Det handler altså om at vi behandler hinanden ordentligt - uanset om målgruppen er børn eller voksne.

Pædagogik er relationer

Flemming Andersen (tidl. Rektor for DPH.) skrev i Tidsskriftet Vera nr. 2, 1998 en artikel med titlen: "Pædagogarbejde er relationsarbejde" - den formulering af den pædagogiske praksis tager jeg ganske alvorligt.

Som voksne har vi ansvaret for relationen til barnet. Vi er nødt til at tage vores ansvar alvorligt, blandt andet ved at vi hele tiden reflekterer over, hvordan vi møder børnene og hvilke udviklingspotentialer vi understøtter for eksempel gennem den fysiske indretning af vore institutioner og skoler.

Børn kan ikke klare sig alene, de har behov for at nogen tager sig af dem!

Det gør voksne, efter min opfattelse, ved at være 'kloge' voksne. Voksne, som ikke er bange for at børn eksperimenterer fysisk - eksempelvis ved at klatre i træer. Voksne, som tør høre de smertelige oplevelser som børn fortæller om, når de har 'ondt i livet' - uden at den voksne bliver bange for både barnets og egne følelser.

De fleste medarbejdere i institutionerne har vel hørt om "KID-projektet", der er et projektsamarbejde mellem BUPL, Kommunernes Landsforening og Socialministeriet.

KID-projektet er en omfattende forsknings- og forsøgsvirksomhed, hvor formålet er at undersøge mere præcise definitioner af begrebet læring. Ikke forstået som undervisning men læring som principielt kan finde sted alle steder og i alle situationer – som en måde at tilegne sig kompetencer på. En måde, som mennesker altid har besiddet - også før skolen blev 'opfundet'.

I forbindelse med projektet blev pjecen "Sølvguiden" udgivet i 2003.

(<http://www.sm.dk/netpublikationer/2003/p2soelvguiden1809>)

Dannelsesidealet i Serviceloven

Læser vi servicelovens paragraf 8 er der nogle klare målsætninger for arbejdet i daginstitutionerne. Ud af disse målsætninger kan vi udlede det dannelsesideal, som folketinget gennem sin lovgivning har tilsluttet sig.

Formålsparagraffen lægger vægt på, at arbejdet i daginstitutionerne bliver udført i et samarbejde med forældrene - en slags fælles 'forældremyndighed' - og at dette samarbejde gælder det enkelte barn.

Der er flere steder lagt vægt på, at medarbejderne i institutionerne har udgangspunkt i det enkelte barn. Det passer godt til den udvikling samfundet generelt er inde i. Hjemmearbejdspladser og iværksættere, som starter eger virksomhed, er bare et par visioner som er i fuld gang med at blive realiseret.

Et voksenliv, hvor der lægges vægt på processer, kræver at den opvoksende generation opdrages til at være kreative. Derfor finder vi også et læringsideal i formåls paragraffen. Institutionsmedarbejderne skal stimulere børnenes fantasi, kreativitet og sproglige udvikling. De skal give barnet mulighed for 'udforskning af omgivelserne' ved at skabe 'rum' hvor børnene kan 'lege og lære'. Det er altså ikke meningen at børn i 0 til 6 års institutioner skal undervises - nej, tvært imod: De skal bruge deres sanser og lære gennem oplevelser og ved hjælp af deres nysgerrighed.

Det stiller krav til de voksne omkring barnet. De voksne skal være opmærksom på, hvad der optager barnet og give det mulighed for fordybelse i aktiviteter, som udfordrer barnet.

Det er altså den voksne, der skal 'følge' barnet og formulere en målsætning for barnets 'undersøgelse' og altså sammen med barnet - i stedet for at inddrage barnet i den voksnes projekt med den voksnes målsætning.

Hvis idealet i formålsparagraffen skal indfries, må fremtidens pædagogik uvægerligt bygge på et nærhedsprincip i forhold til det enkelte barn - noget som ikke altid har kendetegnet det pædagogiske arbejde i daginstitutionerne.

Den personlige identitet

Sidst men ikke mindst lægges der vægt på opbygningen af sociale færdigheder, medbestemmelse, medansvar og inddragelse af børnene i forpligtende fællesskaber.

Disse nøgleord er væsentlige i det dannelsesideal et flertal i folketinget har besluttet. Indtil nu har jeg fremhævet at pædagogikken skal rettes mod det enkelte barn. Det skal den fortsat, men hvert enkelt barn skal altså arbejde med at udvikle en personlig identitet, hvor hun/han opfatter sig som en del af et forpligtende fællesskab.

Her er en af de helt store udfordringer! Den individuelle vurdering fra den voksne - i forhold til det enkelte barn. Hvornår skal den voksne kræve, at barnet indordner sig under fællesskabet og hvilket fællesskab understøtter den voksne?

Hvilket fællesskab den voksne understøtter afhænger helt af den voksnes eget værdigrundlag, som er grundlagt i hendes/hans egen barndom.

At møde barnet ud fra barnets forudsætninger, at formulere mål for barnets 'undersøgelser' sammen med barnet, kan opleves som vold mod egne værdier. Derfor stiller det store krav til den voksnes selvrefleksion og en høj grad af bevidsthed om hendes/hans relation til barnet.

Det gør ikke noget at børnene møder voksne, som handler forskelligt, men det er vigtigt at de ikke møder voksne, som modarbejder hinanden.

Jostin Gaarder spørger i "Sofies verden" (side 334 i afsnittet om Kant):

"Er verden sådan som vi ser den, eller er den sådan som vi aftegner den i vores fornuft?"

Vi kunne føje til: "Eller er verden sådan som vi føler den? Hvem 'ejer' egentlig virkeligheden?"

Det er et par af de spørgsmål som trænger sig på, når vi skal formulere et dannelsesideal. Jeg tror at vi har en diskussion om de grundlæggende eksistentielle spørgsmål til gode i daginstitutionerne.

Netop når vi diskuterer disse spørgsmål kan vi inspirere hinanden, og udvikle et værdigrundlag fælles for medarbejderne i institutionen.

Facts fra Serviceloven

§8. Kommunen fastsætter mål og rammer for dagtilbudenes arbejde som en integreret del af både kommunens samlede generelle tilbud til børn og af den forebyggende og støttende indsats over for børn, herunder børn med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med andet behov for støtte.

Stk. 2. Dagtilbudene skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og støtte til det enkelte barns tilegnelse og udvikling af sociale og almene færdigheder med henblik på at styrke det enkelte barns alsidige udvikling og selvværd og at bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst.

Stk. 3. Dagtilbudene skal give muligheder for oplevelser og aktiviteter, der bidrager til at stimulere barnets fantasi, kreativitet og sproglige udvikling, samt give barnet rum til at lege og lære og til fysisk udfoldelse, samvær og mulighed for udforskning af omgivelserne.

Stk. 4. Dagtilbudene skal give børn mulighed for medbestemmelse og medansvar og som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed og evner til at indgå i forpligtende fællesskaber.

Stk. 5. Dagtilbudene skal medvirke til at give børn forståelse for kulturelle værdier og for samspillet med naturen.